

Küreselleşme Sürecinde Eğitim ve Toplum

Editörler: Ferhat DEĞER · Nurgün OKTİK

Editörler: Dr. Öğr. Üyesi Ferhat DEĞER - Prof. Dr. Nurgün OKTİK

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE EĞİTİM VE TOPLUM

ISBN 978-625-6140-47-9

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2024, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Küreselleşme, 20. yüzyılın sonlarından itibaren sosyoekonomik ve sosyokültürel yapıları köklü biçimde etkileyen bir süreç olarak, eğitim alanında da derin yankılar uyandırmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, ekonomik yapıların dönüşümü ve politik sınırların esnemesi, toplumların eğitim politikalarına ve uygulamalarına doğrudan yansımış; bu bağlamda eğitimin küreselleşme ile etkileşimi, daha önce hiç olmadığı kadar kapsamlı bir tartışma konusu haline gelmiştir. Diğer yandan toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarının değişim ve dönüşümünde merkezi bir rol oynayan bir kurum olan eğitim de küresel dinamiklerden büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu kitap, eğitim olgusuna ilişkin temel meseleleri küreselleşme, siyaset, teknoloji, cinsiyet eşitsizlikleri, göçmen entegrasyonu ve sağlık gibi çeşitli konular üzerinden tartışarak görece geniş bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu kitap, küreselleşme sürecinde eğitim sisteminin karşı karşıya kaldığı dönüşümleri sosyolojik bir perspektiften inceleyerek, bu süreçlerin toplumsal yapı ve bireyler üzerindeki etkilerini tartışmaktadır. Eğitim kurumlarının küresel dinamiklere yanıt verme biçimleri, toplumsal eşitsizlikler, politik baskılar ve teknolojik değişimler çerçevesinde değerlendirilmekte ve eğitim politikalarının küreselleşme sürecinde geçirdiği dönüşümlere kapsamlı bir bakış açısı sunulmaktadır.

Bu kitabı farklı kılan önemli bir özellik, disiplinler arası yapısıdır. Kitap, büyük ölçüde sosyoloji perspektifine dayanmakla birlikte, eğitim bilimleri, siyaset bilimi, sağlık, teknoloji ve edebiyat gibi çeşitli alanlardan akademik katkılar içermektedir. Sekiz bölümden oluşan bu çalışma, günümüzün karmaşık ve hızla değişen dünyasında eğitimin rolünü ve etkilerini daha iyi kavrayabilmek için farklı perspektifleri bir araya getirmektedir.

Birinci bölüm, küreselleşmenin eğitim ve toplumsal yapılar üzerindeki etkisini sosyolojik bir perspektiften ele almaktadır. Küreselleşme, hızla değişen teknoloji, artan ekonomik rekabet ve buna bağlı olarak eğitilmiş insan gücüne duyulan gereksinimi artırmıştır. Bu durum, eğitim kurumlarının hızla genişlemesine ve eğitim sisteminin küresel değişimlere uyum sağlama baskısı altında kalmasına yol açmıştır. Ancak eğitim sisteminin, küreselleşmenin dinamiklerini yakalamada yaşadığı zorluklar, eğitimin içeriği ve yapısında köklü değişim ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu bölümde, küreselleşmenin tarihsel gelişim süreçleri ele alınarak, bu süreçlerin eğitimde yarattığı yapısal dönüşümler detaylı bir biçimde incelenmektedir. Teknolojik gelişmelerin eğitim kurumlarına adaptasyonu, bu süreçte karşılaşılan zorluklar ve küresel dinamiklerin eğitim üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, küreselleşmenin eğitim politikalarına etkisi, uluslararası ekonomik ve politik değişimlerle paralel olarak şekillendiği üzerinde durulmaktadır. 1973 Dünya petrol krizinden sonra hızlanan küresel ekonomik entegrasyonun ve Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle hız kazanan küreselleşme sürecinin, ulusal eğitim politikaları üzerindeki etkileri incelenmektedir. Bu dönemde, küresel politik baskılarla uyumlu eğitim politikalarının oluşturulması kaçınılmaz hale gelmiş ve ulus devletlerin eğitim politikaları giderek küresel dinamiklerin etkisi altında biçimlenmeye başlamıştır. Bu bölümde, küreselleşme teorileri ışığında, eğitim politikalarının küresel ve ulusal düzeyde nasıl etkileşim içinde olduğu, uluslararası eğitim reformları bağlamında analiz edilmiştir. Ayrıca, küreselleşmenin ulusal politikalar üzerindeki etkilerinin doğası ve kapsamı tartışılmıştır.

Üçüncü bölümde, “bilgi çağı” olarak adlandırılan 21. yüzyıla odaklanılmış ve bilginin sadece üretilmesinin değil, aynı zamanda yaratıcı ve eleştirel bir şekilde kullanılmasının da eğitim sistemi için öncelikli hale getirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu bölümde 21. yüzyılda eğitimin, küreselleşmenin etkisiyle giderek karmaşıklaşan toplum yapısına uyum sağlama süreçleri incelenmektedir. Bu bağlamda, bireylerin eğitim yoluyla bilgiye nasıl eriştikleri, bilgiyi nasıl yorumlayıp kullandıkları ve bilgiyi kullanma süreçlerinde nasıl öznel bir duruş sergiledikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bölümde, pozitivizm ve postpozitivizm kuramlardan hareketle eğitimin modernist ve postmodernist yaklaşımlarla yeniden şekillendirilmesi ele alınmıştır. Ayrıca, bireylerin bütüncül bir eğitim anlayışıyla topluma nasıl adapte olabilecekleri tartışılmıştır.

Dördüncü bölümde, teknolojik gelişmelerin, eğitim sisteminde yarattığı köklü değişim ve eğitim-öğretimin geleneksel “fiziksel sınıf” ortamının ötesine taşınması durumu ele alınmıştır. Bu bölüm, dijitalleşmenin eğitim üzerindeki etkilerini detaylandırmakta ve teknolojinin eğitim sürecine entegrasyonu ile geleneksel eğitim anlayışında meydana gelen değişiklikleri incelemektedir. Gelişen teknolojiler sayesinde eğitimin zaman ve mekân sınırlamalarını aştığı; öğrencilerin dijital araçlarla öğrenme süreçlerine daha etkin bir şekilde katılabildiği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda, dijital çağın sunduğu olanaklarla öğrencilerin araştırma yapma, problem çözme, yaratıcı düşünme ve iletişim becerilerinin nasıl geliştiği açıklanmaktadır. Bölümde ayrıca, dijital okuryazarlığın önemi ve teknolojinin eğitimde dönüşüm sağlayan bir araç olarak nasıl kullanılabileceği tartışılmaktadır.

Beşinci bölümde, göçmenlerin sosyal entegrasyon süreçlerinde eğitimin oynadığı kritik rol incelenmiştir. Eğitim, göçmenlerin buldukları ülkeye uyum sağlamalarının yanı sıra dikey sosyal hareketlilik sağlamaları açısından da önemli bir araçtır. Dolayısıyla bu bölümde de, beş Avrupa ülkesi üzerinden göçmen politikalarının eğitim üzerindeki etkileri, Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi

(MIPEX) 2020 verilerine dayanarak karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmaktadır. Eğitim politikalarının göçmen entegrasyonu üzerindeki etkileri, entegrasyon modelleri olan kademeli ayrımcı model, asimilasyoncu model ve çokkültürlülük modeli bağlamında incelenmiştir. Bu bağlamda, farklı entegrasyon modellerinin göçmenlerin eğitim sürecini nasıl etkilediği ve bu süreçlerde karşılaşılan zorluklar sosyolojik bir perspektiften analiz edilmiştir.

Altıncı bölümde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, eğitim alanında küresel ölçekte önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmesi üzerinde durulmuştur. Bu bölümde, neoliberal küresel kapitalizm koşulları altında eğitim sisteminin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini nasıl yeniden ürettiği incelenmiştir. Eğitim kurumları, hem kapitalist hem de ataerkil toplumsal yapının sürdürülebilirliği açısından kritik bir işlev görmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’de yapılan saha araştırmalarına dayanarak eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin nasıl yeniden üretildiği ve bu eşitsizliklere karşı nasıl direnç geliştirilebileceği tartışılmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil ideolojinin eğitimde nasıl kurumsallaştığı ve okullarda bu eşitsizliklerin nasıl yeniden üretildiği saha araştırmaları ışığında ele alınmıştır.

Yedinci bölümde, sağlık ve eğitim ilişkisini belirleyen toplumsal faktörlere ve bu faktörlerden de toplumsal tabakalaşmaya odaklanılmış, sosyoekonomik ve sosyodemografik etkenler ile sağlık ve eğitim arasındaki karşılıklı ilişki incelenmiştir. Eğitim düzeyi, gelir düzeyi, cinsiyet, yaş ve meslek gibi değişkenlerin bireylerin sağlık durumları üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Eğitim düzeyi ile sağlık koşullarına erişim arasındaki korelasyona da dikkat çeken bu bölümde, eğitim ile sağlık arasındaki ilişkinin sosyolojik temelleri tartışılmakta ve eğitim sürecinin sağlık üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri analiz edilmektedir. Ayrıca, bu etkileşimin bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl şekillendiği teorik ve ampirik çalışmalar üzerinden ele alınmıştır.

Sekizinci ve son bölümde ise, Türk edebiyatında eğitim olgusunun nasıl temsil edildiği sosyolojik bir perspektiften ele alınmıştır. Türkiye’de 1980 sonrası yayımlanan romanlarda eğitim ile ilgili olguların nasıl işlendiği, eğitim deneyimlerinin romanlar aracılığıyla nasıl temsil edildiği ve bu temsillerin toplumsal ve kültürel bağlamdaki yeri incelenmektedir. Eğitimin edebiyat sosyolojisi açısından anlamı, öğretmenlik deneyimi ve eğitimin toplumsal sorunlarının Türk romanındaki yansımaları analiz edilmiştir. Ayrıca, bu dönem romanlarında eğitimin toplumsal ve bireysel etkileri, öğretmenlik mesleğinin dönüşümü ve eğitimin toplumsal yapıdaki işlevi üzerine tartışmalar yürütülmüştür.

Küreselleşme Sürecinde Eğitim ve Toplum, eğitimdeki güncel meseleleri hem sosyolojik hem de disiplinler arası bir yaklaşımla ele alarak, eğitim politikaları-

nın toplumsal etkilerini daha geniş bir çerçevede anlamayı hedeflemektedir. Akademisyenlere, öğretmenlere, öğrencilere ve hatta eğitim ve öğretimle ilgili idari mercilere ilham vermesini umuyor, kitapta yer alan her bir bölümüyle bu eserin, Eğitim Sosyolojisi ve ilişkili disiplinlerde yeni tartışmalar yaratacağına inanıyoruz.

Katkıda bulunan bütün değerli yazarlara teşekkürlerimizi sunar, herkese keyifli okumalar dileriz.

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat DEĞER ve Prof. Dr. Nurgün OKTİK

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Dr. Öğr. Üyesi Ferhat DEĞER - Prof. Dr. Nurgün OKTİK

1. Bölüm: Küreselleşme Sürecinde Eğitim ve Toplum: Sosyolojik Bakış

Prof. Dr. Nurgün OKTİK, Maltepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4910-9464

2. Bölüm: Eğitim, Küreselleşme ve Siyaset

Dr. Öğr. Üyesi Şebnem GÜLFİDAN, Maltepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4358-0469

3. Bölüm: 21. Yüzyılda Eğitim

Dr. Öğr. Üyesi Çağla ÇELİMLİ, Maltepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1786-656X

4. Bölüm: Eğitim ve Teknoloji

Dr. Öğr. Üyesi Vildan KATMER, Maltepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3740-0599

5. Bölüm: Göçmenlerin Buldukları Ülkeye Uyum Sürecinde Eğitimin Önemi

Doç. Dr. Yalçın KAHYA, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4499-7204

6. Bölüm: Eğitim Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri

Doç. Dr. Narin BAĞDATLI, Maltepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3431-7412

7. Bölüm: Eğitim ve Sağlık Etkileşimine Sosyolojik Bakış

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat DEĞER, Maltepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7493-2236

8. Bölüm: 1980 Sonrası Türk Romanında Eğitimin Temsilleri

Dr. Öğr. Üyesi Bahadır VURAL, Arel Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3060-481X

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	vii

1. BÖLÜM

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE EĞİTİM VE TOPLUM: SOSYOLOJİK BAKIŞ

Giriş.....	1
Küreselleşme	2
Kısa Tarihçe.....	3
Eğitim	6
Küreselleşme ve Eğitim Üzerine	8
Sonuç	10
Kaynakça.....	11

2. BÖLÜM

EĞİTİM, KÜRESELLEŞME VE SİYASET

Giriş.....	13
Küreselleşme, Tanımı ve Eğitimle İlişkisi.....	13
Eğitimde Paradigma Değişimi	16
Birinci Dalga Paradigması	18
İkinci Dalga Paradigması	18
Üçüncü Dalga Paradigması.....	19
Küresel Eğitim Politikasına Kuramsal Yaklaşımlar	19
Dünya Toplumu Teorisi.....	20
Uluslararası Ekonomi Politika Teorileri.....	23
Kültürel Politik Ekonomi Yaklaşımı	24
Küresel Eğitim Politikalarının Oluşumunda Uluslararası Örgütlerin Rolü	25
Hükümetlerin Küresel Eğitim Politikalarına Yaklaşımı	27
Benimseme/Kabul Etme	27
Çerçeveleme.....	28
Küresel Statü ve Yurtsuzlaştırma.....	28
Fırsat Kapıları ve KEP Seçiciliği.....	29
KEP'i Araçsallaştırmak	29
Yeniden Bağlamsallaştırma ve Yasalaştırma.....	30
Sonuç.....	32
Kaynakça.....	32

3. BÖLÜM

21. YÜZYILDA EĞİTİM

Giriş.....	35
Modernizm Kavramı.....	35
Pozitivizm ve Postpozitivizm.....	37
Postmodernizm	41
Eğitimde Modern ve Postmodern Paradigmalar	45
Modern Eğitim Paradigması.....	45
Postmodern Eğitim Paradigması	48
Sonuç.....	53
Kaynakça.....	54

4. BÖLÜM

EĞİTİM VE TEKNOLOJİ

Giriş.....	59
Eğitim	59
Teknoloji.....	63
Eğitimde Teknoloji Kullanımına Tarihsel Açıdan Genel Bir Bakış	64
Eğitimde Dijital Dönüşüm: Eğitim 4.0 ve Eğitimde Kullanılan Bazı Zeki Teknolojiler.....	66
Artırılmış Gerçeklik (Augmented Reality).....	67
Bulut Bilişim (Cloud Computing)	67
Mobil Öğrenme (Mobile Learning).....	68
Nesnelerin İnterneti (Internet of Things)	68
Sanal Gerçeklik (Virtual Reality)	68
Üç Boyutlu Yazıcılar (3D Printing).....	69
Yapay Zekâ (Artificial Intelligence)	69
Eğitimde Kullanılan Teknoloji Destekli Öğrenme Yaklaşımları	70
Harmanlanmış Öğrenme (Blended Learning).....	70
Hibrit Öğrenme (Hybrid Learning).....	71
Eğitimde Teknoloji Kullanımının Sonuçları.....	71
Sonuç.....	73
Kaynakça.....	74

5. BÖLÜM

GÖÇMENLERİN BULUNDUKLARI ÜLKEYE UYUM SÜRECİNDE EĞİTİMİN ÖNEMİ

Giriş.....	77
Eğitim, Entegrasyon ve Göç.....	79
MIPEX 2020 Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksinde Eğitim ve İşgücü Hareketliliği	83
MIPEX 2020 Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksinde Eğitim	83
MIPEX 2020 Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksinde İşgücü Piyasası Hareketliliği.....	84
Yöntem	85
Araştırmanın Modeli ve Verilerin Analizi.....	85
Bulgular	85
Sonuç.....	92
Kaynakça.....	93

6. BÖLÜM

EĞİTİM ALANINDA TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİKLERİ

Giriş.....	95
Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rolünün Sosyal İnşası.....	95
Toplumsal Cinsiyet ve İktidar İlişkisi	96
Cinsiyet Rolü Kalıp Yargıları	97
Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisine Odaklanan Kuramlar	98
Eğitim Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Etki Eden ve Ataerkil İdeolojiyi Yeniden Üreten Mekanizmalar	100
Müfredat İçerikleri ve Öğretim Materyalleri	100
Ders Kitapları	100
Gizli Müfredat	103
Öğretmenlerin Tutum ve Davranışları	103
Okullarda Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Yeniden Üretilmesine Karşı Direnme Potansiyelleri	105
Sonuç	107
Kaynakça.....	108

7. BÖLÜM**EĞİTİM VE SAĞLIK ETKİLEŞİMİNE SOSYOLOJİK BAKIŞ**

Giriş.....	111
Sağlık ve Hastalık Sosyolojisine Kısa Bir Giriş.....	112
Sağlık Kurumu ve Eğitimin Rolü.....	113
Sosyoekonomik Statü ve Sağlıkta Eşitsizlikler.....	114
Eğitimin Güçlendirme Fonksiyonu ve Sağlık Kurumu.....	116
Toplumsal Eşitsizlikler Açısından Sağlık ve Eğitim İlişkisi.....	118
Sonuç: Sağlık, Hastalık ve Eğitim İlişkisi.....	121
Kaynakça.....	123

8. BÖLÜM**1980 SONRASI TÜRK ROMANINDA EĞİTİMİN TEMSİLLERİ**

Giriş.....	125
Eğitimin Edebiyat ile İlişkisinin Tarihi Üzerine.....	125
Türk Romanında Eğitimin ve Öğretmenliğin Temsilleri (1983-2022).....	128
1980 Yılı ve Öncesine İlişkin Anlatılardaki Eğitim Temsilleri.....	128
1980-2000 Dönemine İlişkin Anlatılardaki Eğitim Temsilleri.....	133
2001-2020 Dönemine İlişkin Anlatılardaki Eğitim Temsilleri.....	139
Sonuç.....	143
Kaynakça.....	144

1. BÖLÜM

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE EĞİTİM VE TOPLUM: SOSYOLOJİK BAKIŞ

Prof. Dr. Nurgün OKTİK, Maltepe Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4910-9464

Giriş

Sosyal bilimlerin genelinde son yıllarda tartışılan konulardan birisi de globalleşme ya da küreselleşmedir. Küreselleşme konusunda yapılan yoğun çalışmaların nedeni bireyi ve toplumları ilgilendiren en önemli çağdaş kavramlardan birisi olmasıdır. Ayrıca bu kavramın can alıcı noktası aynı zamanda toplumu dönüştürme işlevidir. Küreselleşmeyi birbirine bağlanma ve benzeşme süreci olarak genelleyebilirsek, bu süreçle birlikte eğitim öğrenim süreçleri ve pratiklerinin de değişim ve dönüşüm yaşaması kaçınılmazdır. Yirminci yüzyılın başından bu yana sanayileşme süreci toplumlarda eğitim sürecinin ilk basamağının temelinde bireyi topluma hazırlamak ve vatandaşlık eğitimi vermek önemliydi. İkinci aşama olan orta öğretim, hem ara eleman yetiştirme hem de eğitimi sürdürmek isteyenleri üniversiteye hazırlama süreciydi. Yükseköğretimin hedefi evrensel bilgiye aracı olup aynı zamanda bilgiyi geliştirmek ve nesilden nesle taşımaktı. Bu süreçlerin amacı insanlığı ve toplumları modernleşme sürecinde gerekli işlere hazırlamak ve insan kaynağını yetiştirmektir.

Son dönemde yaşanan teknolojik gelişme ve dönüşümler, rekabeti ve daha çok eğitilmiş insan gücüne gereksinimi, dolayısıyla da eğitim kurumlarının sayısında hızlı bir artışı beraberinde getirmiştir. Ancak daha geniş kitleler için ulaşılabilir olan teknolojinin son dönemde oluşturduğu dönüşüm hızına, eğitim sistemi ulaşmakta güçlük çekmektedir. Eğitimin içeriğinin yeni dönemle uyumlu hale getirebilmek için yapısal değişime gereksinim duyulmaktadır. Ancak, teknolojiye hızlı değişimleri yakalayabilmek oldukça karmaşık ve güç bir süreçtir. Bu çalışma, küreselleşmenin kökenleri ve geçirdiği evreler temel alınarak, eğitimde son dönemde yaşanan yapısal değişimlerin değerlendirilmesini içermektedir.

KÜRESELLEŞME

Küreselleşme ile ilgili en temel tanım, dünyanın yüksek derecede birbirine bağlı olmasıdır. Küreselleşme kavramının ekonomik anlamı malların ve paranın sınırsız sorunsuz akışı ve pazarların genişlemesidir. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojisinin kullanımıyla dünya birbirine bağımlı hale gelirken bu bağımlılık hem bireyleri hem de toplumları etkilemektedir.

Küreselleşmenin bir diğer önemli noktası bu süreçte bazılarının kazanıp bazılarının ise kaybettiğidir. Küreselleşmeden açıkça kazanan gelişmiş toplumlarken kaybeden modernleşen toplumlara göre az gelişmiş ya da gelişmekte olan toplum denilen toplumlardır (Ritzer, 2007, 189-190).

Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan ekonomik ve sosyal hareketlilik toplumsal kurumları, özellikle eğitim sistemini yakından etkilemektedir. Bilgi ve teknolojideki gelişmeler ve akış, iş olanaklarında da hareketliliği getirirken eğitimin de bu süreçte sisteme uyum sağlayarak küreselleşmesi gerekmektedir. Daha önce ülke içinde işin olduğu bölgelere gerçekleşen gönüllü ya da zorunlu göçler bu süreçte birlikte daha güvenli, refah payı daha yüksek ülkelere doğru yönelmiştir. Bu nedenle eğitim sisteminin de küresel bilgi ve teknolojiyi içeren eğitime dönüşmesi kaçınılmazdır.

Küreselleşmenin en çok etkilediği alan yaşam şekillerimizdir. Bu gün sosyal bilimcilerin genel olarak betimlediği tüketim toplumu, bizleri içine çeken reklamlar, internet, medya, sosyal medya ve modadır. Bize sunulanlar arasında zorunlu olarak tercih yapmak konumunda olmamız ve daha çok tüketmek için daha çok çalışmamız ve para kazanmamız gerektiği bilinci farklı kaynaklar aracılığıyla sürekli aşılacaktır.

Modernleşmenin temelinde var olan evrenselleşme iddiaları da küreselleşme ya da modernliğin radikalleşmesidir. Bu nedenle Giddens (2018), modernliğin sonuçlarının eskisinden daha çok radikalleştiğini ve (Giddens, 2018) modernliğin dört kurumsal boyutu olduğuna vurgu yapar. Bunlar ulus-devlet sistemi, kapitalist dünya ekonomisi, askeri dünya düzeni ve sanayileşmenin sonucu olarak küresel işbölümünün dünyanın az çok endüstrileşmiş alanları arasındaki farklılaşmaları da içerecek biçimde genişlemesiyle uluslararası işbölümünün bir etkileşimidir. Buradan hareketle Giddens, modernliğin kurduğu ağ ve şebekenin ölçeğinin büyümesi bağlamında Küreselleşmeye bakar.

Giddens, modernliğin sonuçlarının eskisinden daha çok radikalleştiğini iddia eder (Giddens, 2018). Ayrıca küreselleşmenin ortaya çıkışında zaman-mekân ilişkisinin önemi hem Giddens hem de Bauman tarafından önemli bulunmakta-

dir. Teknolojinin mekanik saatle başlayan ve nüfusun tamamına yayılan süreci de zamanın mekandan ayrılmasına neden olmuş ve bu esneme süreci de küreselleşmeyi hızlandırmıştır (Giddens, 2018).

Küreselleşme, uzak yerleşimleri birbirlerine yakınlaştırırken, yerel oluşumların kilometrelerce ötedeki olaylarca biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak da tanımlanabilir.

Sanayileşmeden sonra dünyada devrim niteliğindeki en önemli gelişme iletişim alanında gerçekleşmiştir. Son yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve gittikçe ivme kazanan iletişim araçlarının durdurulamaz gelişimi küreselleşme ve internet teknolojileri, yapay zeka oluşumlarını beraberinde getirmiştir (Giddens, 2018).

Harvey (1997), küreselleşmeyi zaman ve mekan sıkışması olarak kabul ederken bu nedenle mekanın sınırlarının kalktığını bunun da insanların bakış açısının ve yaşantılarının dünyaya bakış hızlanır ve sınırlar önemsizleştiğini bunun da kaynağının sermaye akışı olduğunu belirtirken toplumların yapısı ve sosyal yaşamın değişiminde süreklilik devam etmektedir (Harvey, 1997).

Küreselleşmeye olumlu bakan Robertson (2000), küreselleşmeyi, dünyanın tek bir sosyo-kültürel sistem ve tek bir dünya düzeni haline gelmesi süreci olarak görür. Bu süreçte, dünya küçülmesinin en önemli nedeni elektronik bağımlılık olup dünya global bir köy haline dönüşür. Dünyanın küçülmesi, dünyada olup bitenlerden kolaylıkla haberdar olmamızı sağlarken dünya bilincinin güçlenmesini sağlar. Bireylerin birbirleriyle karşılıklı etkileşim içerisindeyken kendi ülkelerinin dışında tüm dünyayla ilgili hale getirirken dünya bilincinin oluşmasına olanak verir (Robertson, 2000).

KISA TARİHÇE¹

Küreselleşme son yıllarda en fazla tüketilen kavramlardan birisi olmasına rağmen yeni bir görüngü olmayıp kökenleri oldukça eskidir. Bazı sosyal bilimciler bu süreci coğrafi keşiflerle ve sömürgecilikle başlatarak açıklarlar. Ayrıca küreselleşmenin tarihsel kökenlerinin batının tarihi, aydınlanma ve modernite ile anlaşılabilirliği konusu Harvey, Giddens, Wallerstein gibi birçok sosyal bilimcinin kabul ettiği gerçekliktir (Oktik, 2002).

1980'lerin sonunda yoğun olarak tartışılmaya başlanan küreselleşme, sosyolojide on dokuzuncu yüzyılda, sanayi devriminin analizini yapan Marx, Weber, Durkheim'da da görülebilir. Bu sosyal bilimciler modern batının düşünce, çalış-

1 Tarihçe kısmı Oktik (2002) tarafından yazılan makalenin Küreselleşme kısmının gözden geçirilmiş halidir.